

Podobně jako první díl antologie i tento druhý svazek zahrnuje především původně časopisecky publikované texty; jen v nemnoha případech jsme se – ve snaze pokud možno příliš nezkreslit obraz soudobého literárního života – rozhodli toto kritérium nerespektovat. Není-li na dalších řádcích uvedeno jinak, tiskneme vybrané texty podle jejich původní časopisecké publikace (k jejich později publikovaným verzím, ať již časopiseckým či knižním, jsme obvykle nepřihlíželi). Veškeré jazykové úpravy vycházejí z platné pravopisné normy, v případě určitého okruhu výrazů dáváme přednost jejich tradičně užívané podobě (*diskuse, kurs, -ismus*). Nezasahujeme do stylu jednotlivých autorů a do jejich případného osobitého slovníku, zjevné tiskové chyby opravujeme bez dalšího komentáře, ojedinělá sporná místa komentujeme v ediční poznámce. Transkripci vlastních jmen přizpůsobujeme současnému úzu, rušíme uvozovky u názvů literárních děl a článků.

V následujících odstavcích uvádíme soupis zařazených textů s příslušnými bibliografickými odkazy a s případnými stručnými komentáři a poznámkami.

Do nového desetiletí

Ladislav Štoll: Literatura a kulturní revoluce.

- Projev na celostátní konferenci Svazu československých spisovatelů, která se uskutečnila ve dnech 1.–2. března 1959. Tiskneme podle stejnojmenného knižního vydání (Praha, Československý spisovatel 1959). Pod názvem Úkoly literatury v kulturní revoluci byl projev publikován s drobnými odchylkami též v Literárních novinách 8, 1959, č. 10, 7.3., s. 1, 3–8. Úryvek publikován též v Tvorbě 24, 1959, č. 10, 5.3., s. 217–220.
- s. 11 *Klasickým příkladem projevu takové krize zůstane provždy Tatarkova stať o „démonu souhlasu“... – Dominik Tatarka: Démon súhlasu. Fantastický traktát z konca jednej epochy. Kultúrny život 11, 1956, č. 15, 14.4., s. 9–11; dále č. 16, 21.4., s. 9–10 a č. 17, 29.4., s. 13.*
- s. 12 *Soudruh Hrubín, jak už jsem se o tom zmínil, se s věcí čestně a statečně vypořádal na červenové plenárce v roce 1957. – Úryvky z Hrubínova vystoupení na plenární schůzi SČS, uspořádané dne 26. 6. 1957 v pražském Národním domě, jsou zahrnuty v článku Z průběhu zasedání (Literární noviny 6, 1957, č. 26, 29.6., s. 3).*

- s. 15 *Za jeden z nejzávažnějších projevů této teorie je třeba považovat projev soudruha Vlada Mináče ...* – Míňen je Mináčův diskusní příspěvek na plenárním zasedání ÚV SČSS (Literární noviny 5, 1956, č. 24, 2.6., s. 6).
- s. 19 *Je tu třeba znovu si prolistovat projevy s. Nejedlého, v nichž mluví například o realismu pravém a nepravém.* – Nejedlý, Zdeněk: O realismu pravém a nepravém. Var 1, 1948, č. 8, 15.7., s. 225–232.
- s. 25 *Mám na mysli například způsob, jak část naší kritiky přijala knihu novel Alfonze Bednára, jak charakterizovala například knihu Edvarda Valentý apod.* – Knihou novel Alfonze Bednára je zřejmě myšlen soubor Hodiny a minuty (Bratislava, Slovenský spisovateľ 1956, česky Praha, Československý spisovateľ 1964); v českých periodikách recenzovali slovenské vydání mj. Milan Schulz (Literární noviny 6, 1957, č. 12, 23.3., s. 4), František Kautman (Kultura 1957, č. 16, s. 4) či Břetislav Truhlář (Nový život 9, 1957, č. 5, květen, s. 542–544). Valentův román Jdi za zeleným světlem (Praha, Československý spisovateľ 1956) recenzovali mj. Jiří Hájek (Literární noviny 5, 1956, č. 53, s. 4), František Kautman (Kultura 1957, č. 2, s. 4), Miroslav Petříček (Nový život 9, 1957, č. 1, leden, s. 97–101), Gustav Francl (Lidová demokracie 1. 1. 1957) či Václav Běhounek (Práce 13. 1. 1957). Několika příspěvky se knize věnoval časopis Květen (Eva Bernardinová, Ivan Klíma, Josef Vohryzek, Jarmila Mourková, viz Květen 2, 1956/57, č. 6, 7, 8, 10). Diskusi posléze zhodnotil Sergej Machonin (Literární noviny 6, 1957, č. 8, 23.2., s. 7).
- s. 26 *V těžké době se začaly objevovat i jiné stati, které vycházely z podobně objektivistického nebo dokonce revizionistického hlediska, jako byla například stať Janka Kosa v Světové literatuře.* – Štoll zde zřejmě odkazuje ke stati Janka Kose O marxistické estetice a marxistické literární kritice (přel. Milena Černá, Světová literatura 2, 1957, č. 3, s. 170–179).
- s. 27 *V jedné z publikací redigovaných Pavlem Tigridem, kterou rozesílá americká agentura z New Yorku...* – Míňen je český překlad knihy Irvinga Howea Román a doba (New York, edice Svědectví, únor 1958). Štoll poněkud nepřesně cituje z úvodu překladatele Jiřího Kárneta. Citovaná pasáž zní správně takto: „Myslíme, že potřeba odideologičtět román a zároveň náš celý život bude vystupovat čím dál důrazněji, a doufáme, že tento pocit bude zejména sdílen čtenáři u nás, že i jim bude dovoleno a psychologicky možno se odvrátit od ideologie i antiideologie směrem k člověku.“
- s. 28 *Sebekritická redakční stať Literárních novin a stať Jaromíra Sedláka nemohou zůstat jednorázovým aktem.* – Štoll má na mysli stať Jaromíra Sedláka K větší aktivitě na kulturní frontě. Výňatek z referátu K otázce boje s revizionistickými tendencemi v oblasti kultury (LtN, 7, 1958,

- č. 51–52, 23.12., s. 6–7, podepsáno Jaroslav Sedlák), a redakční článek Větší aktivitu na kulturní frontě (LtN 7, 1958, č. 51–52, 23.12., s. 1).
- s. 33 *U nás se takovým matením pojímů v poslední době zabývá například Jan Grossman, který tuto falšující teorii rozvíjí na Brechtovi...* – Štoll pravděpodobně odkazuje ke Grossmanovu doslovu k Brechtově knize Myšlenky (Čs. spisovatel 1958); v téže době Grossman publikoval mj. stati Teorie a tvorba v epickém díle B. Brechta (Divadlo 8, 1957, č. 6, červen, s. 454–471) a Současný Brecht (Divadlo 9, 1958, č. 6, červen, s. 409–424).
- s. 34 *O těchto věcech u nás už psal soudruh Vladimír Dostál jak v polemice s profesorem Kottem, tak i v polemice s Toeplitzem.* – Štoll zřejmě odkazuje mj. k Dostálově stati Na obranu socialistického realismu (Literární noviny 5, 1956, č. 34, 11.8., č. 35, 18.8., č. 36, 25.8., vždy s. 6) a k polemice s Toeplitzovou statí Katastrofa prorokůw (Dobrodružství pověry. Květen 2, 1956/57, č. 10, s. 361–364).
- s. 35 *To platí i o posledním díle našeho velmi nadaného mladého prozaika Karla Ptáčníka...* – Míněn je román Město na hranici (1958).
- s. 35 *Je to kniha Škvoreckého...* – Míněn je Škvoreckého románový debut Zbabělci (1958).

O Josefa Škvoreckého

Jiří Lederer: Zbabělci Josefa Škvoreckého. Večerní Praha 20.12. 1958, s. 3.
Redakce Večerní Prahy se od Ledererovy recenze distancovala v článku O Zbabělcích ještě jednou (Večerní Praha 24.1. 1959, autorem byl pravděpodobně Jan Zelenka). Okolnostmi a důsledky uveřejnění své recenze se Jiří Lederer zabývá v prvním díle svých memoárů Touhy a iluze (Toronto, 68 Publishers 1984, s. 110–120).

Jiří Hájek: Zatím jen svědectví. Literární noviny 7, 1958, č. 51–52, 23.12, s. 4.

Jan Nový: Živočichopis pásků. Tvorba 24, 1959, č. 3, 15.1., s. 62–63.

Josef Rybák: Červivé ovoce. Rudé právo 14.1. 1959, s. 4.

- s. 48 *Literární noviny přinesly ve svém letošním prvním čísle anketu, ve které několik spisovatelů odpovídá na otázku, která česká nebo slovenská kniha je nejvíce zaujala a proč. Několik spisovatelů se tam také zmínilo o knize Josefa Škvoreckého Zbabělci... - V anketě (Literární noviny 8, 1959, č. 1, 1.1., s. 5) zazněly ke Zbabělcům následující soudy.*

Karel Nový: „A pokud jde o prvotinu Josefa Škvoreckého, o Zbabělce, nadaný autor mi připomíná kotě, sice už značně protřelý a chytrý, ale nebezpečně napadený prašivinou. Má-li býti zachováno při životě, učinite, co redakční rada Čs. spisovatele opomněla udělat: doneste je ihned k zvěrolékaři!“

Karel Ptáčník: „Z prózy Otčenášková novela *Romeo, Julie a tma*, *Lustigovy Démanty noci* a *Škvoreckého Zbabělci*. (...) jsou nejlepší z celé naší letošní původní prózy. Proč? Je to současnost nevymyslená, nevykonstruovaná, nekompromisní, odvážná, neschematická a objevná...“

Jan Skácel: „Z toho, co jsem četl, upoutali mne *Škvoreckého Zbabělci*. Možná, že jeho hrdinové nemají tak ramenaté duše a tak vyvinutý mozek, aby unesli všechny vnitřní monology, které jim autor přisoudil, možná, že závislost na vzorech je značná. Ale ta knížka není zbabělá. Škvorecký zná život, neopisuje ho z knížek a z denního tisku. Na květnovou revoluci se dovedl podívat ze zajímavého pohledu, jeho zkrivené zrcadlo ukazuje přesně. Neříkám, že všechno, co stojí v knížce, se mi líbí. To myslím autor po mně nechce. Ta knížka mne však zaujala a na to jste se v anketě ptali.“

Pavel Berka: Zbabělci. Zápisník (New York) 2, 1959, leden, s. 8.

Pseudonymu Pavel Berka používal v exilu František Uhlíř ml., podepisující se též jako František Pavel Uhlíř.

Ferdinand Peroutka: Problém mládeže. Zápisník (New York) 2, 1959, říjen-listopad, s. 4–7.

Ferdinand Peroutka referoval o Zbabělcích především pro posluchače Rádia Svobodná Evropa v rozsáhlé stati odvysílané natříkrát ve dnech 29.8., 5.9. a 12.9. 1959. V této „rozhlasové“ podobě byla stať pod názvem O Josefu Škvoreckém (O Josefu Škvoreckém podruhé, O Josefu Škvoreckém potřetí) převzata do Peroutkova výboru Budeme pokračovat (Toronto, 68 Publishers 1984), odkud ji přetiskli vydavatelé publikace Zbabělci... a co bylo potom (Praha, Společnost Josefa Škvoreckého 1992); první část stati byla navíc publikována ve výboru Peroutkovy publicistiky Úděl svobody (Praha, Academia 1995). Při přípravě naší antologie jsme se však rozhodli převzít Peroutkovu stať ve zkrácené a pravděpodobně samotným autorem mírně upravené podobě, v jaké ji poskytl exilovému časopisu Zápisník, vycházejícímu v New Yorku.

Josef Vohryzek: Zbabělci po šesti letech. Host do domu 11, 1964, č. 10, říjen, s. 18–21.

Recenze byla původně součástí rozsáhlejšího textu *Próza dnes*, uveřejněného ve dvou pokračováních v časopisu *Květen* (3, 1957/58, č. 14, prosinec; 4, 1959, č. 1, leden); již ohlášené pasáže o Zbabělcích však byly vypuštěny a poprvé publikovány až v *Hostu do domu* roku 1964 v podobě, v jaké je přetiskujeme v antologii.

s. 61 *Této iluzi podlehl i Vladimír Mináč...* – Autor odkazuje ke stati Vladimíra Mináče Proud proti proudu (*Květen* 3, 1957/58, č. 12, s. 666–668).

Na téma Franz Kafka

Jiří Hájek: Spor o Franze Kafku. *Tvorba* 24, 1959, č. 2, 8.1., s. 31–32.

Oleg Sus: Kafka – zmatení jazyků. *Host do domu* 6, 1959, č. 3, březen, s. 139–140.

s. 69 *Pochybuji o tom, že například Dubský s Hrbkem šíří západní snobismus u nás...* – Sus odkazuje k recenzi Ivana Dubského a Mojmirá Hrbka *Kafkův Proces* (*Květen* 3, 1957/58, č. 11, s. 620–623). V závěru článku uvádí též odkazy ke stati Huga Siebenschaina *Franz Kafka und sein Werk* (*Wissenschaftliche Annalen* 6, prosinec 1957, str. 793 n.) a k doslovu Pavla Eisnera k vydání *Kafkova Procesu* z roku 1958 (Praha, ČS, s. 207–225).

Eduard Goldstücker: O Franzi Kafkovi z pražské perspektivy 1963. In: *Franz Kafka. Liblická konference 1963.* Praha, Nakladatelství ČSAV 1963, s. 21–38.

s. 78 *Pro nedostatek času se zde musím omezit na spěšné náznaky a odkázat na svůj krátký článek, uveřejněný česky v Plameni (1960/9).* – Předtucha zániku. K profilu pražské německé poezie před půlstoletím (*Plamen* 2, 1960, č. 9, září, s. 92–95).

s. 80 *...toto problematice je vyhrazen následující referát...* – Autor odkazuje k referátu Františka Kautmana *Franz Kafka a česká literatura*, publikovanému v témže sborníku na s. 39–75.

Přemysl Blažiček: Katedrová věda (úryvek). *Tvář* 2, 1965, č. 5, květen, s. 6–9.

s. 87 *V článku, jímž zahájil svou kafkovskou kampaň...* – Mínen je Goldstückerův článek *Jak je to s Franzem Kafkou?* (*Literární noviny* 12, 1963, č. 7, 16.2., s. 4–5).

s. 89 *Plně a nezahaleně se tento postoj uplatňuje v závěrečné stati Goldstückerovy knihy – v jeho polemice s profesorem Alfredem Kurellou z Berlína, jenž kritizoval kafkovskou konferenci v Liblicích.* – Kurellův článek *Jaro, vlaš-tovky a Franz Kafka* vyšel česky v *Literárních novinách* 12, 1963, č. 40, 5.10., s. 8 (původně v německém týdeníku *Sonntag*, vydávaném Kulturním svazem NDR, ze dne 4. srpna 1963). Kurellův článek byl reakcí na stať Rogera Garaudyho o liblické konferenci, která vyšla v *Les Lettres Francaises* 11. 6. 1963. Garaudy pak reagoval na Kurellovu stať článkem *Kafka a doktor Pangloss* (*Literární noviny* 12, 1963, č. 40, 5.10., s. 9).

Přesné znění citované pasáže z Goldstückerovy polemiky s Alfredem Kurellou je toto: „*O to vlastně šlo v Liblicích. O to, že stanovisko vyjádřené dodatečně článkem soudruha Kurelly již nevyhovuje našim dnešním potřebám a ztřešším perspektívám. Tři mladí a jinak nadaní literární vědci z NDR, kteří, ač mladí, hájili toto konzervativní stanovisko, zůstali*

izolování. Nezdá se s. Kurellovi, že něco není v pořádku s jeho tvrzením, že by právě tito tři mladí lidé byli zastávali jedině správné marxistické stanovisko proti všem ostatním účastníkům konference, mezi nimiž byli osvědčení a známí marxističtí myslitelé?“ (E. Goldstücker: Dnešní potřeby, zítřejší perspektivy. Literární noviny 12, 1963, č. 40, 5.10., s. 9).

Autor též cituje z Goldstückerova referátu na liblické konferenci (přezatému do tohoto dílu antologie).

V dalších, do antologie nezařazených odstavcích článku se Přemysl Blažíček zabývá též knihami Miroslava Drozdy *Ruská sovětská literatura* (1961), J. O. Fischera *Problémy francouzského kritického realismu* (1961) a monografií Františka Buriánka *Karel Toman* (1963).

Václav Černý: Nad Proměnou Franze Kafky. Host do domu 11, 1964, č. 3, březen, s. 9–12.

Josef Jedlička: O Kafkovi. Host do domu 12, 1965, č. 7, červenec, s. 38–41.

Kdo je Švejk?

Karel Kosík: Hašek a Kafka neboli Groteskni svět. Plamen 5, 1963, č. 6, červen, s. 95–102.

Václav Černý: Král Ubu a pan Josef Švejk, jeho poddaný. Host do domu 12, 1965, č. 6, červen, s. 10–15.

Na Černého stať polemicky reagovala Magda Hájková v Plameni (7, 1965, č. 8, srpen, s. 171–172) v článku T. S. Eliot a Václav Černý. Černého odpověď nazvanou *Naše Magda Hájková a p. Josef Švejk* přinesl Host do domu (12, 1965, č. 10, říjen, s. 75–76). V témže čísle Hosta se do polemiky vložil i Oleg Sus článkem *Jak žena zdeptala štitivého aristokrata* (s. 75). K diskusi se vyjádřil také Milan Jankovič (*Spor o Švejka?* Literární noviny 14, 1965, č. 44, 30.10., s. 1 a 3). Magda Hájková reagovala ještě článkem *Gentleman* (Plamen 7, 1965, č. 12, prosinec, s. 166–167) a pravděpodobně posledním příspěvkem do diskuse byl článek Jiřího Hájka *Sami proti sobě* (Plamen 7, 1965, č. 12, prosinec, s. 172–173).

Bohumil Doležal: Kdo je Švejk. Host do domu 13, 1966, č. 7, červenec, s. 24–27.

Autor odkazuje k těmto statím a článkům: Milan Uhde: *Josef Švejk a Ivan Děnísovič*. Divadlo 15, 1964, č. 8, říjen, s. 36–41 (na Uhdeho stať reagovala šifra LvH, zřejmě Ladislav Hejdlánek, článkem *Sancho Panza, Švejk a Ivan Děnísovič*, Tvář 2, 1965, č. 3, březen, s. 31–32); Jan Grossman: *Kapitoly o Jaroslavu Haškovi*. Listy 2, 1948, č. 1, s. 15–24 (též v naší antologii sv. 1, s. 474–482); Václav Černý: *Král Ubu a pan Josef Švejk*. Host do domu 12, 1965, č. 6, červen, s. 10–15 (též v tomto svazku anto-

logie); Emil Staiger: Základní pojmy poetiky. Praha, ČS 1969. (Doležal ovšem cituje z německého originálu Grundbegriffe der Poetik, vydaného v Curychu roku 1963); Karel Hausenblas: K výstavbě „postavy“ v prozaickém textu. Bulletin Vysoké školy ruského jazyka a literatury 1961, sv. 5, s. 153–163.

O kritice

Josef Rybák: O socialistickou uměleckou kritiku. Literární noviny 10, 1961, č. 5, s. 1.

- s. 123 *Za necelé tři týdny se bude v Praze konat konference o umělecké kritice...* – Tzv. Celostátní konference o současných úkolech socialistické umělecké kritiky se uskutečnila ve dnech 20.–22. února 1961 v Praze. Na její jednání přijelo celkem 296 pozvaných, hlavní referát přednesl Ladislav Štoll, koreferát o literární kritice přednesl Jan Petrmichl. Sborník dokumentů, referátů a diskusních příspěvků byl publikován pod titulem Umění a kritika (Praha, Státní nakladatelství politické literatury 1961).
- s. 124 *...jak to učinil v poslední Kultuře básník Jiří Šotola.* – Míněn je Šotolův článek Kamarád kritik. Kultura 5, 1961, č. 5, s. 3.
- s. 124 *...ostře odmítavou kritikou poslední Kohoutovy hry...* – Míněna je inscenace Kohoutovy hry Říkali mi soudruhu v DČA v Praze (premiéra 7.1. 1961); viz např. Machonin, Sergej: Nepravda na jevišti. Literární noviny 10, 1961, č. 2, 14.1., s. 8.
- s. 125 *A hlavním cílem prospět současným uměleckým snahám...* Slovo prospět volíme na místo původního „prospěch“.

Miroslav Červenka: Poznává kritika literaturu? Plamen 3, 1961, č. 1, leden, s. 93–94.

- s. 128 *Proto je nutno přivítat hlas proti relativistickým kritériím, spokojenosti s málem, provinční průměrností, který v této diskusi – pro mne to bylo příjemné překvapení – zazněl.* – Diskusi nazvanou podle úvodního článku Františka Benharta Kritika a život zahájila redakce Plamene v č. 8/1960. Dalšími diskutujícími před M. Červenkou byli Pavol Števec, Zdeněk Eis, Ivan Kusý, František Buriánek a Jiří Hájek.
- s. 128 *Různost a třeba protikladnost v hodnocení téhož díla, kterou hájil v 11. čísle Plamene s. Buriánek...* – Viz článek Františka Buriánka O kritice tvůrčí a zásadové (Plamen 2, 1960, č. 11, listopad, s. 77–79).

Jan Lopatka: Otázka kritiky a hra s pojmy. Tvář 1, 1964, č. 2, únor, s. 4–9.

Autor odkazuje ke stati Jána Roznera Moralizování, nebo hledání příčin? (Plamen 5, 1963, č. 6, červen, s. 115–120), k rozsáhlé recenzi Branaldovy Promenády s jelenem, jejímž autorem je Jan Petrmichl (Reportáž bez

reportéra, Literární noviny 12, 1963, č. 38, 21.9., s. 4), a ke knize Jiřího Cvekla *O materialistické dialektice* (Praha, SNPL 1958). Autorem doslovu k Havlíčkovu Synáčkovi byl Vladimír Justl.

Aleš Haman: Dílo a skutečnost. Tvář 1, 1964, č. 9–10, prosinec, s. 68–69.

Aniž by jmenoval autora, odkazuje Haman v úvodních pasážích k publikaci Jiřího Brabce *Poezie na předělu doby* (Praha, Nakladatelství ČSAV 1964).

Miroslav Jodl: Kritikové. Literární noviny 14, 1965, č. 5, 30.1., s. 1 a 3.

Článek byl uveden redakční poznámkou, podle níž jde o „jeden z podnětů k sympóziu o kritice s mezinárodní účastí v Praze 10. a 11. 11. 1965“.

Josef Vohryzek: Provizorní kritika a provizorní literatura. Tvář 2, 1965, č. 5, květen, s. 30–31.

Diskusní příspěvek ze sympózia literárních kritiků z 11. února 1965.

s. 153 *Včera upozornil s. Sychra na diferencovanost v kulturním dění padesátých let u nás.* – Úryvek ze Sychrova vystoupení publikován pod souborným názvem *Kritika na rozcestí* (Kulturní tvorba 3, 1965, č. 7, 18.2., s. 3).

Jiří Opelík: Prospívat, ne obviňovat. Literární noviny 14, 1965, č. 10, 6.3., s. 5.

Diskusní příspěvek ze sympózia literárních kritiků z 11. února 1965.

Zdeněk Pešat: O literární kritice a teorii. Orientace 1, 1966, č. 5, s. 83–84.

s. 157 *V Literárních novinách proběhla nedávno diskuse o próze...* – Diskuse probíhala v Literárních novinách průběžně od č. 10 do č. 29/1966, přispěli do ní mj. Jan Lopatka, Zdeněk Heřman, Bohumil Hrabal, Aleš Haman, Zdeněk Kožmín, Zdeněk Pešat, Jiří Opelík, Jan Beneš, Bohumil Doležal, Růžena Grebeníčková či Vladimír Dostál.

s. 157 *Když Milan Jungmann za redakci Literárních novin diskusi uzavíral...* – Milan Jungmann: Na závěr diskuse o próze. Literární noviny 15, 1966, č. 29, 16.7., s. 5.

s. 158 *...studii Jana Grossmana o Halasovi...* – Zřejmě míněn doslov Jana Grossmana k Halasovu výboru *Básně* (Praha, Čs. spisovatel 1957, ed. J. Grossman a V. Justl).

s. 158 *Jiří Opelík ve zmíněné diskusi Literárních novin...* – Jiří Opelík: V próze se nebydlí. Literární noviny 15, 1966, č. 20, 14.5., s. 5.

Zdeněk Frýbort: Kde končí kritika. Orientace 2, 1967, č. 2, s. 94–95.

s. 162 Autor odkazuje k článku Jiřího Hájka *Kde končí literatura aneb svět z panelů* (Plamen 8, 1966, č. 12, prosinec, s. 29–34).

Miroslav Petříček: Paradoxy kritiky. Host do domu 15, 1968, č. 8, srpen, s. 36–39.

s. 163 *Téměř již před padesáti lety napsal T. S. Eliot esej o „nedokonalých kritikcích“.* Autor může odkazovat k eseji *Dokonalý kritik* (The Perfect Critic), poprvé publikovanému v roce 1920, česky ve výboru *O básnictví a básnicích* (ed. Martin Hilský, Praha, Odeon 1991, s. 18–27).

Polemiku s Petříčkovou statí publikoval Bohumil Doležal pod názvem Jistoty a kritika (Tvář 3, 1968, č. 2, prosinec, s. 48–51).

Jiří Opelík: Ten, komu se kritik říká. Host do domu 15, 1968, č. 9, září, s. 58–61.

Pohledy zpět

Pavel Kohout: Z projevu na celostátní konferenci SČS. Literární noviny 8, 1959, č. 11, 14.3., s. 8.

Úryvek z projevu na celostátní konferenci Svazu československých spisovatelů, která se uskutečnila ve dnech 1.–2. března 1959 v Praze.

Pavel Kohout: Pravda vždycky slouží nám. Z projevu na III. sjezdu Svazu československých spisovatelů. Literární noviny 12, 1963, č. 22, 1.6., s. 7.

Oleg Sus: Královská lučavka dějin. Host do domu 10, 1963, č. 4, duben, s. 153–156.

Jiří Brabc: Třináct let po Třiceti letech. Literární noviny 12, 1963, č. 24, 15.6., s. 4.

Redakce Literárních novin uvedla Brabcův článek touto poznámkou: „Uveřejněním diskusních příspěvků za 3. sjezdu Svazu čs. spisovatelů neskončila diskuse o problémech, jimiž se sjezd zabýval. Bude naopak zapotřebí mnohý spor dokončit, mnohou nejasnost vysvětlit a přejít k analýze konkrétních literárních jevů. V tomto čísle uveřejňujeme dva polemické hlasy, reagující na projevy přednesené na sjezdu. Oba se v podstatě týkají, i když z různých hledisek, stejného problému: metod literárněvědné a kritické práce. Nepovažujeme tím záležitost za uzavřenou a máme zato, že pracovníci těchto oborů se k ní vysloví i z jiných hledisek a v jiných souvislostech.“

s. 184 ...již v letech 1956 až 1957 byla obdobně kritizována například Ludvíkem Kunderou, Františkem Hrubínem a několika dalšími soudruhy, mezi něž patřím i já (stať A co básník z roku 1957). – Brabcova stať A co básník. Poznámky k dílu Františka Halase byla publikována v časopisu Květen 2, 1956/1957, na pokračování v č. 9, s. 317–323, č. 10, s. 342–347, r. 3, 1957/58, č. 1, s. 42–48. Dále autor odkazuje ke statí Ludvíka Kundery Ještě k Třiceti letům (Literární noviny 5, 1956, č. 22, 19.5., s. 4.) a k projevu Františka Hrubína na II. sjezdu SČS v roce 1956. Všechny uvedené statí jsou zahrnuty do druhého svazku naší antologie.

s. 187 Naopak, jeho projev na sjezdu je... – Úryvek ze Štollova vystoupení na III. sjezdu SČS byl pod názvem Víra a vědění publikován v Literárních novinách 12, 1963, č. 23, 8.6., s. 5.

Ladislav Štoll: O kritice a socialistických vztazích mezi lidmi. Literární noviny 12, 1963, č. 25, 22.6., s. 4.

- s. 190 *Proto znovu opakují to, co jsem řekl na III. sjezdu spisovatelů.* – Úryvek ze Štollova vystoupení na III. sjezdu SČS byl pod názvem *Víra a vědění* publikován v Literárních novinách 12, 1963, č. 23, 8.6., s. 5.
- s. 192 *Pět let po vyjití mé práce napsal Brabec stať Neumannův zápas za socialistickou poezii v letech utváření protifašistické lidové fronty...* – Článek Jiřího Brabce byl publikován v České literatuře 3, 1955, č. 3, s. 225–249.
- s. 194 *...rozhořčeně jsem protestoval proti článku v Tvorbě o „teigismu jakožto trockistické agentuře v ČSR...“* – Štoll má na mysli článek Mojmirá Grygara Teigovština – trockistická agentura v naší kultuře (Tvorba 1951, č. 42, s. 1008–1010, č. 43, s. 1036–1038, č. 44, s. 1060–1062).

Diskuse dále pokračovala bez účasti J. Brabce a L. Štolla na „institucionální“ úrovni. Prezidium ČSAV se ředitele Ústavu pro českou literaturu Ladislava Štolla zastalo v prohlášení O cestách k vědecké pravdě, uveřejněném ve Zprávách ČSAV (č. 6/1963) a v Literárních novinách 12, 1963, č. 28, 13.7., s. 4. V prohlášení se mj. uvádí: *„...v případě článku Jiřího Brabce nebylo využito (...) možností soudružské vědecké diskuse a byl zvolen způsob polemiky, který je v Československé akademii věd neobvyklý a pro její úspěšnou činnost jako vrcholné vědecké instituce ČSSR nepřijatelný. Přestože jde o rozdíl ideových a vědeckých stanovisek ředitele a vědeckého pracovníka téhož ústavu, vystoupil J. Brabec se svou kritikou přímo v tisku, aniž použil (...) cest, otevírajících možnost seriózní vědecké výměny názorů v rámci ústavu či vědeckého kolegia. (...) ...postoj autora článku (je) cizí leninskému pojetí soudružské marxistické vědecké diskuse...“*

Za Jiřího Brabce se naopak na tehdejší dobu neobvykle rozhodně postavilo předsednictvo Svazu československých spisovatelů ve svém Vyjádření (Literární noviny 12, 1963, č. 28, 13.7., s. 4), v němž se mj. uvádí: *„...Zdá se nám, že ne postoj autora článku, ale stanovisko prezidia ČSAV je cizí leninskému pojetí otevřené, soudružské, marxistické, vědecké diskuse. V tomto stanovisku vidíme pokus o reglementování, požadavek nějaké diskuse za zavřenými dveřmi, což je v případě výměny názorů o dávno vydaném a veřejně známém literárněvědném díle stanovisko nesprávné, přičítící se principům demokratické diskuse. Předsednictvo SČSS se domnívá, že prezidium ČSAV svým stanoviskem (...) se pokusilo o zastrahování svého zaměstnance, resp. dalších pracovníků ČSAV...“*

Vladimír Medek: Verš pro Stalina. Malá marginálie k tradicím a edicím naší poezie. Plamen 6, 1964, č. 1, leden, s. 41–44.

- s. 195 *„Je příznačné, že ani jeden z těchto básníků – ani Hora, ani Seifert, ani Halas – už nenašli slova verše pro Stalina,“ napsal kdysi L. Štoll a nedáv-*

no podiskutoval o tom, jestli to myslel jako kritérium nebo jako náhrobní kámen... Autor odkazuje ke Štollově stati Třicet let bojů za českou socialistickou poezii a k jeho reakci na Brabcův článek Třináct let po Třiceti letech (Literární noviny 12, 1963, č. 24, 15.6., s. 4), publikované pod názvem O kritice a socialistických vztazích mezi lidmi v následujícím čísle Literárních novin (obé zařazeno do tohoto dílu antologie).

Jiří Gruša: Verš pro kočku. Literární noviny 13, 1964, č. 7, 15.2., s. 3.

Redakce Literárních novin uvedla Grušův článek touto redakční poznámkou: „V prvním čísle *Plamene* uveřejnil mladý básník V. Medek poznámku, již chce odpovědět na otázku, co s verši, jež byly věnovány Stalinovi nebo vůbec nějak poznamenány kultem jeho osoby. V článku, který uveřejňujeme, reaguje na tuto poznámku Jiří Gruša, avšak nezůstává pouze u polemiky s názorem V. Medka. Zdá se nám, že svou statí se dotýká obecnějších a zásadních otázek naší současně poezie a dává podnět k dalším úvahám, zejména nad básnickým dědictvím padesátých let.“

Miroslav Červenka: Druhé čtení. Host do domu 12, 1965, č. 6, červen, s. 48–55.

- s. 209 ... které ve své známé přednášce pojmenoval František Halas... Autor pravděpodobně odkazuje k Halasově přednášce O poezii, publikované s podrobným komentářem F. X. Halase v souboru *Imagena* (Dílo Františka Halase, sv. 4. Praha, Československý spisovatel 1971), s. 59–80, 590–607.
- s. 213 Almanach Květen 1958. Hlubší než smrt (Praha, MF 1958) uspořádali Miroslav Florian, Karel Šiktanc a Jiří Šotola; autorem doslovu je Miroslav Červenka.

Znovu spory dědické

Zdeněk Pešat: Avantgarda v diskusích. Host do domu 9, 1962, č. 5, květen, s. 222–224.

Květoslav Chvatík: Vědomí souvislostí. K problematice marxistické kritiky třicátých let. Host do domu 10, 1963, č. 4, duben, s. 143–146.

K článku připojena poznámka, že jde o zkrácené znění příspěvku předneseného na Václavkově Olomouci v roce 1962.

- s. 224 *Václavek upozorňuje na tuto širokou internacionální spolupráci s trochou nostalgie ve Vzpomínce na brněnský Devětsil...* – Bedřich Václavek: Z mláďí brněnské kulturní levice. Vzpomínka na brněnský Devětsil. Index 9, 1937, č. 10, prosinec, s. 110–112.
- s. 225 *Václavek sám tato léta nikdy nehodnotil jako neužitečné bloudění. Ještě v polovině třicátých let například napsal...* – Bedřich Václavek: O surrealismus. Index 6, 1934, č. 9, listopad, s. 103–105.

- s. 227 ...nejplněji vyjádřené v studii *K tvůrčí situaci v současné české literatuře...*
– viz U-Blok 1936, č. 1, s. 45–52.
- s. 227 *Domnívám se, že má pravdu Zdeněk Pešat, když odmítá (v Hostu 1962/5)...*
– Autor zde odkazuje k Pešatově stati *Avantgarda v diskusích, zařazené též do této antologie.*
- s. 227 ...v památných „sporech dědických“ šlo o to, zda socialistické kulturní dědictví lze omezovat na devatenácté století, nebo zda zahrnuje i umění dvacátého století. – Autor odkazuje ke stati Milana Kundery *O sporech dědických* (Nový život 7, 1955, č. 12, prosinec, s. 1290–1306) a k následující diskusi (mj. Jiří Šotola, Literární noviny 5, 1956, č. 5, 4.2., s. 6, Jiří Cetl, Host do domu 3, 1956, č. 3, březen, s. 120–123 či Jiří Brabec, Nový život 8, 1956, č. 7, červenec, s. 765–773).
- Jiří Brabec: Podnětná kniha.** Host do domu 9, 1962, č. 11, listopad, s. 500–502.
- s. 230 *Věcný rozbor ovšem mnohé rozčíluje a například J. Šimůnek ve Večerní Praze neváhá se uchýlit k tvrzení mírně řečeno zcela nepravdivému...* – Jaroslav Šimůnek: Práce značně problematická. Večerní Praha 28.9. 1962, s. 3.
- s. 231 ...*například jeho (Václavkovy) stati Nová naše poezie v přítomném okamžiku...* – viz Var 3, 1924/25, č. 45, s. 140–148.
- s. 231 ...*nebo polemického útoku proti kritikům Davu a Avantgardy Třídni revoluce a umění...* – viz Var 4, 1925/27, č. 3, s. 76–85.
- Oleg Sus: Syntéza, syntéza, syntéza...** Plamen 4, 1962, č. 12, prosinec, s. 111–115.
- s. 232 ...*Štefan Drug pak dokonce napsal do Kulturného života celý paján...* – Štefan Drug: Chvatíkovo slovo dnešku. Kulturní život 1962, č. 39, 29.9., s. 1 a 3.
- s. 236 *Říká-li Ivan Skála (...) (v referátu Naše společnost a úkoly literatury)...*
– Míňen je úvodní projev Ivana Skály na zasedání ÚV SČS v Praze dne 26. 9. 1962. Pod uvedeným názvem uveřejnily zkrácené znění Literární noviny 11, 1962, č. 39, 29.9., s. 6–7.
- Vladimír Dostál: Záměna zrcadel.** Česká literatura 11, 1963, č. 4, červenec, s. 326–336.
- s. 243 V poznámce 2 Dostál odkazuje ke stati Květoslava Chvatíka *Vědomí souvislostí. K problematice marxistické kritiky třicátých let* (Host do domu 10, 1963, č. 4, duben, s. 143–146), zařazené též do naší antologie.
- Antonín Brousek: Nesmuteční hrana za V. N.** Host do domu 16, 1969, č. 10, srpen, s. 19–24.
- Bohumil Doležal: František Halas – mýtus a skutečnost.** Tvář 4, 1969, č. 4, duben, s. 27–31.
- s. 260 Autor odkazuje k Halasově přednášce *O poezii*, publikované s podrobným komentářem F. X. Halase v souboru *Imagena* (Dílo Františka Halase, sv. 4. Praha, Československý spisovatel 1971), s. 59–80, 590–607.

s. 260 Drobné nepřesnosti ve dvakrát citované pasáži z Halasova článku Mladým (původně Tvorba 16, 1947, č. 30, s. 569–571) opravujeme podle jejího vydání v souboru Imageny (Praha, ČSS 1971, s. 491–496).

Zdeněk Pešat: Demytizace Halase, nebo jednoho kritika? Orientace 4, 1969, č. 6, s. 93–95.

Tváři v tvář

Jiří Gruša: Realismus jako mravnost. Tvář 1, 1964, č. 3, duben, s. 1–3.

Antonín Brousek: Děláním do vlastního hnízda. Tvář 1, 1964, č. 7, září, s. 1–4.

Jiří Pištora: Tragika slov. Tvář 1, 1964, č. 4, květen, s. 8–10.

Ladislav Hejdiánek: Objev budoucnosti a umění. Tvář 1, 1964, č. 7, září, s. 16–19.

s. 287 *Budoucnost umění se stala problémem a mnohdy předmětem hluboké skepse; napsal o tom v prvním čísle Tváře Eduard Goldstücker...* – Autor odkazuje ke Goldstückerově článku Co s uměním? (Tvář 1, 1964, č. 1, leden, s. 23).

Jan Lopatka: Jak je tomu s určováním a chápáním hodnot. Tvář 2, 1965, č. 4, duben, s. 5–9.

s. 294 *V této poloze jsou formule nejpřesnější, stanoviska nejpřesvědčivější...* – Autor odkazuje k diskusním příspěvkům Milana Suchomela Průlom byl učiněn a Alexandra Klimenta Máme prózu s koncepcí? (Literární noviny 13, 1964, č. 26, 27.6., s. 4).

s. 294 *Jeden z čelných představitelů „květnácké“ skupiny to dokonce před třemi roky velice nepokrytě formuloval v polemice s koncepcí „básně o sobě“* – Autor pravděpodobně odkazuje k otevřenému dopisu Jiřího Šotoly Milý soudruhu Hanzlíku (Literární noviny 11, 1962, č. 4, 27.1., s. 3), jenž byl reakcí na Hanzlíkův článek Poezie včerejší, poezie dnešní? (Literární noviny 11, 1962, č. 3, 20.1., s. 5). Do krátké diskuse dále přispěli Karel Šiktanc (Jde o dnešní poezii, Literární noviny 11, 1962, č. 4, 27.1., s. 3) a Miroslav Červenka (Poezie a programy, Literární noviny 11, 1962, č. 5, 3.2., s. 6).

s. 295 *Velice přesně analyzoval tento zvláštní kulturně noetický stav Josef Vohryzek...* – Míněna je Vohryzkova recenze sborníku Povídka 62 (Praha, Čs. spisovatel 1963) publikovaná pod názvem Povídky z roku 1962 (Literární noviny 13, 1964, č. 20, 16.5., s. 5).

s. 295 *„... když se ukáže určitá tendence, která není optimální, je možno určitým směrem na tuto tendenci působit, pomáhat vymaňovat literaturu z jakékoliv jednostrannosti...“* – Citovaný výrok uvedl Ivan Skála ve svém příspěvku do diskuse Současná česká próza a její problémy (Literární noviny 13, 1964, č. 4, 25.1., s. 1 a 3).

- s. 295 *A tak se najednou u jednoho z čelných představitelů osvobozeného myšlení například dočteme: „Socialistický umělec se nemůže vzdát morálního záměru, ale jeho snahou by mělo být, aby se tento záměr nestal »utilitární«, aby se agitačně nezjednodušoval, ale aby byl pozdvižen do roviny uměleckého díla.“* – Autorem citovaného výroku je Ernst Fischer; Lopatka jej patrně převzal z článku Ivana Kříže *Dvě koncepce? aneb Proč si nechceme rozumět?* (Literární noviny 13, 1964, č. 13, 28.3., s. 4–5).
- s. 297 *Iluzi „dění“ dotvářely některé obřadné „popravy“ (dílo Jana Weisse, Rudolfa Černého apod.)...* – Autor může mít na mysli články Olega Suse *Bída sentimentálního utopismu* (Literární noviny 13, 1964, č. 5, 1.2., s. 5) a Miroslava Petříčka *Hazardování talentem, které se nevyplácí* (Literární noviny 13, 1964, č. 16, 18.4., s. 5).
- s. 297 *Jeden z účastníků diskuse v LtN se ptá... Miněn je článek Ivana Kříže Dvě koncepce? aneb Proč si nechceme rozumět?* (Literární noviny 13, 1964, č. 13, 28.3., s. 4–5).

Autor odkazuje též k výběru Václava Černého *Tři stránky z José Ortégy y Gasset* (Kritický měsíčník 2, 1939, č. 1, s. 22–24) a k druhé části stati Alberta Thibaudeta *Soud a vkus v kritice* (Listy pro umění a kritiku 1, 1933/34, č. 12, s. 367–371, přel. V. Č.).

Jan Lopatka: Literatura jako spolutvůrce všeho možného. *Tvář* 2, 1965, č. 9, listopad, s. 31–32.

Lopatkovu článku předcházela aktuální redakční úvod tohoto znění: *„Usnesením z 3. října t. r. uložilo předsednictvo Svazu čs. spisovatelů redakci Tváře, aby věnovala jedno číslo časopisu chystanému »setkání mladých spisovatelů evropských socialistických zemí«. Předkládáme dnes tedy ukázky z tvorby mladých českých autorů a připojujeme následující články, věnované bezprostředně »setkání« a otázkám, jež s ním souvisejí. Připravené „setkání“ bylo mezitím odloženo na neurčito, avšak řešení problémů, které příprava tohoto podniku obnažila, by se odkládat nemělo.“*

K článku byla připojena i původní informace o programu připravovaného sympozia: *„Symposium je plánováno jako dvoudenní a mělo být uspořádáno koncem listopadu nebo začátkem prosince t. r. Je pozváno asi 25 účastníků z ostatních socialistických zemí (výběr se ponechává na vůli jednotlivých svazů, byla jen vyslovena některá přání týkající se účasti jednotlivých osobností) a uvažuje se asi o 30 účastnících tuzemských. Program je předběžně určen tak, že pro první den se počítá s referáty, pro druhý s kuloárovými debatami. Úvodní referáty byly zadány: o české poezii Antonínu Brouskovi a Miroslavu Červenkovvi, o próze J. Lopatkovvi, o slovenské literatuře Milanu Hamadovi a Josefu Marušiakovvi.“*

s. 302 *Setkáme-li se dejme tomu u nás s knihou, která se jmenuje „Literatura a kulturní revoluce“ nebo „Inteligence a dnešek“... –* Mínen je název knižního vydání Štollova projevu na celostátní konferenci Svazu československých spisovatelů konané ve dnech 1.–2. března 1959 (vyd. Československý spisovatel 1959). Titulkem *Inteligence a dnešek* opatřila redakce Plamene rozsáhlou diskusi o „postavení a poslání inteligence v dnešním světě“ (Plamen 6, 1964, č. 10, říjen, s. 1–6).

Emanuel Mandler: „Mladá literatura“ problematizující. Tvář 2, 1965, č. 9, listopad, s. 33–34.

s. 306 *Tito nejmladší, poznamenává Jiří Hájek, začínají „psát docela prostě o tom, čím opravdu žijí, co cítí a myslí. Je to poezie onoho životního pocitu, který byl vyhlášen za neomylnou míru modernosti (ač byl věci velmi krátké módy), pro nějž se »všechny hodnoty problematizují«? Ale kdepak...“ –* Citovaná pasáž pochází z Hájkova článku Pozdrav na cestu (Plamen 2, 1960, č. 7, červenec, s. 93–95).

s. 308 *To se může stát pouze zintenzivněním a zlepšením překladatelské politiky (přibližně ve smyslu úvodního článku prvního čísla Tváře)... –* Autor odkazuje k nepodepsanému úvodníku Tvář Tváře (Tvář 1, 1964, č. 1, leden, s. 3).

Jan Trefulka: Tváří v tvář Tváři. Literární noviny 14, 1965, č. 42, 16.10., s. 5.

s. 312 *Je velmi snadné odsoudit Goldstückera za jeho opravdu nevalnou knížku o Kafkovi, kterou napsal pro potřebu okamžiku, nebo Drozdu za to, že se nedovedl odpoutat od metody zkoumání literárních děl. –* Autor zřejmě odkazuje k článku Přemysla Blažička Katedrová věda (Tvář 2, 1965, č. 5, květen, s. 6–9, úryvek i v tomto svazku antologie).

Oč se přeme

Květoslav Chvatík: Estetika tvořivá a estetika v rozpacích. Literární noviny 13, 1964, č. 7, 15.2., s. 1 a 3.

s. 319 *...i když již před ní bylo řečeno mnoho cenného o Kafkovi... –* Autor pravděpodobně odkazuje ke statím Pavla Eisnera Franz Kafka (Světová literatura 2, 1957, č. 3, s. 109–129), Ivana Dubského a Mojmíra Hrbka Kafkův Proces (Květen 3, 1957/58, č. 11, s. 620–623) a Karla Kosíka Hašek a Kafka neboli Groteskní svět (Plamen 5, 1963, č. 6, červen, s. 95–102).

Jiří Šotola: O současné situaci naší literatury. Literární noviny 14, 1965, č. 24, 12.6., s. 1 a 3.

Uveřejnění stati předchází tato redakční poznámka: *„Dne 9. června 1965, v polovině období mezi dvěma svými sjezdy, se sešli členové Svazu čs. spisovatelů na plenární schůzi, pořádané k 20. výročí osvobození. Zahalila ji s. Marie Majerová. Hlavní referát přednesl první tajemník ÚV Svazu*

s. Jiří Šotola. *Můžeme z něho uveřejnit jen úryvky, které jsou vybrány z druhé části referátu a týkají se bezprostřední literární současnosti. První část jednala o hlavních tendencích a některých dalších problémech vývoje literatury v letech 1945–65. Bylo tu poukázáno na složitost a mnohověstnost celého procesu: žádné období nelze odbýt nějakou zjednodušující, neproblematickou charakteristikou. Literatura vždy usilovala o spojitost s vývojem společnosti; vždy se také ukazovala přednost takového pojetí této spojitosti, jež vycházelo z organické potřeby literatury, před voluntarismem a přizpůsobováním vnějším požadavkům.*

Třetí část referátu byla věnována zprávě o činnosti Svazu. Byla doplněna zprávami s. Ferka a vedoucích pracovníků svazových institucí soudruhů Závady (literární fond) a Pilaře (nakladatelství Čs. spisovatel). V diskusi k tvůrčí problematice vystoupilo jen pět soudruhů (Mihálik, V. Havel, Nedvěd, Buriánek a Franěk); jejich příspěvky se budou moci Literární noviny zabývat až v příštím čísle.“

Václav Havel: O úhybném myšlení. Sešity pro mladou literaturu 3, 1968, č. 21, květen, s. 35–39.

Úryvek publikován v Literárních novinách 14, 1965, č. 25, 19.6., s. 3. Tiskneme podle verze uveřejněné v autorových Spisech, sv. 3, Praha, Torst 1999, s. 666–684 (zde pod názvem Projev na konferenci Svazu československých spisovatelů).

s. 328 *Krátce nato vyšel v Literárních novinách článek komentující tuto událost.. – Míněn je zřejmě sloupek Alexandra Klimenta Kritická exploze (Literární noviny 14, 1965, č. 16, 17.4., s. 1).*

s. 334 *Hlavní referát, který tu byl pronesen, nesl titul „Úkoly literatury a práce SČSS“. – Hlavním referátem byl projev Jiřího Šotoly, jehož část je publikována v tomto svazku antologie.*

Jiří Hájek: Únava ze skepse. Plamen 7, 1965, č. 9, září, s. 37–43.

s. 345 *...poslední Nesvadbovu novelu... – Míněna je zřejmě novela Dialog s doktorem Dongem (Praha, ČS 1964).*

s. 348 *Neboť „marxismus může žít a rozvíjet se jen tehdy, jestliže zahrnuje a překonává vše, co je v současné filozofii živé“. – Hájek cituje z knihy Rogera Garaudyho Perspektivy člověka (Praha, NPL 1964).*

Článek je zakončen odkazem k jeho volnému pokračování v příštím čísle, které bylo uveřejněno pod názvem Koncepce a východiska. Únava ze skepse II. (Plamen 7, 1965, č. 10, říjen, s. 70–77).

Ivan Skála: Oč se přeme. Poznámky k otázkám umění. Rudé právo 5.10. 1965, s. 3; 6.10. 1965, s. 3.

s. 360 *...L. Giesz v článku Fenomén kýče... – Článek byl publikován v Tváři 2, 1965, č. 4, duben, s. 11–16.*

s. 360 *Vehoušli...* – Autorem citované básně Až mrtvý promluví je Zbyněk Hejda (Tvář 2, 1965, č. 4, duben, s. 19).

Ladislav Hejdánek: Kultura tváří v tvář politice. Tvář 3, 1968, č. 2, prosinec, s. 10–13.

Článek je uveden redakční poznámkou: „*Otiskujeme s nepatrnými eliminacemi článek, který byl napsán pro Tvář koncem roku 1965; tehdejší dohlédací orgány však znemožnily jeho zveřejnění. »Omezení Vašich názorů rozhodně pro mne není žádný program, je to naopak i ze subjektivního hlediska hluboce tíživý moment celkového politického úsilí,« napsal tehdy autorovi člen právní komise ÚV KSČ, když mu sděloval, že souhlasí s rozhodnutím cenzora. Protože problematika mocenského zasahování do ideových sporů v dnešní době spíš nabyla než ztratila na aktuálnosti, domnívám se, že je vhodné předložit veřejnosti stať, která se touto problematikou zabývá a jejíž osud překvapivě doložil některé autorovy závěry (viz citovaný dopis). V článku zmiňované formulace odkazují k článkům Jana Trefulky, Literární noviny 1965, č. 42, a zejména Zdeňka Mlynáře, Kulturní tvorba 1965, č. 45.“*

Polemiku, do níž chtěl Hejdánek tímto svým článkem přispět, zahájil Jan Trefulka článkem Tváří v tvář Tváři (Literární noviny 14, 1965, č. 42, 16.10., s. 5), zařazeným do této antologie. Na Trefulkův článek reagoval Zdeněk Mlynář rozsáhlou statí Tváří v tvář politice (Kulturní tvorba 3, 1965, č. 45, 11.11., s. 1, 4 a 5). Trefulka odpověděl článkem O liškách a záhumencích (Literární noviny 14, 1965, č. 49, 4.12., s. 4) a diskusi uzavřel opět Zdeněk Mlynář statí Právo a odpovědnost komunistického publicisty (Kulturní tvorba 3, 1965, č. 50, 16.12., s. 1, 4 a 5).

Osobnosti a díla

Milan Suchomel: Próza nad nulou. Host do domu 12, 1965, č. 5, květen, s. 36–40.

s. 372 *Jiří Opelík interpretoval Chodce...* – Jiří Opelík: Nepřetržitá svoboda kroků. Literární noviny 14, 1965, č. 11, 13.3., s. 4.

Oleg Sus: Obnažení metody. Host do domu 13, 1966, č. 3, březen, s. 28–30.

s. 378 *...podle slov Jiřího Hájka...* – Jiří Hájek: Literatura lidské odpovědnosti. Plamen 8, 1966, č. 1, leden, s. 33–42 (pasáž o B. Hrabalovi viz s. 41–42).

Dále autor odkazuje ke statí Václava Černého Surrealismus (Listy pro umění a kritiku 3, 1935, č. 11–12, s. 318–333) a k souboru statí Theodora W. Adorna *Noten zur Literatur*, sv. I (1957).

Růžena Grebeníčková: Kde život náš je v půli se svou poutí. Host do domu 13, 1966, č. 12, prosinec, s. 32–35.

Ze čtvrtého sjezdu

Z diskusního fóra IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů, který se konal ve dnech 27.–29. června 1967 v Praze, vybíráme jen některé příspěvky. Záznam jednání vyšel knižně: IV. sjezd Svazu československých spisovatelů /protokol/. Praha, Československý spisovatel 1968.

Sjezdové jednání zahájil svým vystoupením Milan Kundera (otištěno tamtéž, s. 22–28), jenž plénu předkládal dokument *Návrh stanoviska ÚV SČSS k některým otázkám československé literatury*, nahrazující obvyklý hlavní referát, a současně návrh závěrečné rezoluce. Kunderovo vystoupení podnítilo celou následující diskusi. Vedle zhodnocení posledního čtyřletí české literatury, které Kundera označil jako dobu rozmachu, kritizoval dosavadní praxi literárního života: „*Pamatujeme si přece na různé ty sjezdy a hlavně konference, před něž předstupovala umělecká díla jak před poslední soud, přičemž ta, která byla poslána do ráje, v něm šťastně skonala, a ta, co se dostala do pekla, se dodnes čtou. Kritéria tehdejšího hodnocení byla zjevně falešná a možná, že naše dnešní hodnocení by bylo o chlup přesnější, ale o to nejde. Domnívám se, že sám princip autoritativního institucionálního hodnocení je cosi podstatně pochybeného. Pokud je vůbec možné, aby instituce byla chytrá, tak její chytrost spočívá v tom, že je si vědoma svých hranic, a nesnaží se vlastními soudy nahrazovat svobodný proces poznání. Ani naše instituce nechce nahrazovat proces hodnocení literatury, na němž se podílejí v dlouhém čase jednotlivé osobnosti kritiků i teoretiků.*“ Kundera poukázal (podobně jako před dvěma lety na svazové konferenci Václav Havel) na mezery v činnosti vedení Svazu československých spisovatelů: „*ÚV svazu ví, že jeho úkolem je zaručit, aby se všichni mohli plně vyslovit a svobodně střetávat, a ví dnes už také z vlastních trpkých zkušeností, že dát takovou záruku je mnohonásobně obtížnější než unáhleně vynášet konečné rozsudky o procesu, který je sub specie lidského života nekonečný.*“

V dalších pasážích svého vystoupení Kundera uvažoval o zásadnějších otázkách postavení českého národa a smyslu jeho existence. „*Existence českého národa nebyla totiž nikdy samozřejmostí a právě nesamozřejmost patří k jejím nejvýraznějším určením,*“ shrnul pochybnosti obrozenců (F. M. Klácel, J. Kolár) i intelektuálů uvažujících na sklonku této epochy o smyslu českých dějin a o úloze obrozeného malého národa a „evropanství“ (H. G. Schauer). Přínos malého národa Evropě a světu pak shledával v jeho kultuře, jež především v meziválečném období, a pak během šedesátých let (vyzdvíhal zvláště literaturu a kinematografii) dosáhla značného mezinárodního ohlasu. „*Ale je si toho naše národní společenství vůbec vědomo?*“ ptá se v závěru. „*Je si vědomo,*

že osud jeho kultury je jeho osudem? Anebo snad dnes již přestal platit názor obrozenců, že bez silných kulturních hodnot není národní bytí vůbec zabezpečeno?“ Kunderovy úvahy tak přerostly v ostrou polemiku se soudobou – nejen kulturní – politikou státu: „Jenomže u nás je pořád větší ctností střežit hranice než je překračovat. Nejrůznější momentální společensko-politické okolnosti mají ospravedlnit, že se duchovní svobody různě ohraničují. Ale velká politika je ta, která nadřazuje epochální zájmy nad momentální zájmy. A velikost české kultury je pro český národ zájmem epochálním.“ Tato slova se pak stala podnětem mnoha dalších diskusních příspěvků, jež tyto teze dále rozvíjely, ale i těch, které k nim přistupovaly ostře polemicky.

Pavel Kohout. In: IV. sjezd Svazu československých spisovatelů /protokol/.

Praha, Československý spisovatel 1968, s. 39–44.

Alexandr Kliment. Tamtéž, s. 44–46.

Eduard Goldstücker. Tamtéž, s. 50–53.

Antonín J. Liehm. Tamtéž, s. 99–105.

Jiří Hájek. Tamtéž, s. 114–117.

Jan Skácel. Tamtéž, s. 117–118.

Ivan Skála. Tamtéž, s. 123–129.

s. 412 *Ačkoliv například krásný a lidský projev soudruha Matusky...* – Projev Alexandra Matusky viz IV. sjezd Svazu československých spisovatelů /protokol/. Praha, Československý spisovatel 1968, s. 82–85.

s. 413 *Pokusil jsem se o tom hovořit na minulém sjezdu ve zprávě, která nebyla vy počtena na nějakou efektnost...* – Skála pravděpodobně odkazuje ke svému vystoupení na III. sjezdu SČS (22. 5. 1963), publikovanému pod názvem *Současný člověk a literatura v Literárních novinách* 12, 1963, č. 21, 25.5., s. 7–10.

Ludvík Vaculík. In: IV. sjezd Svazu československých spisovatelů /protokol/.

Praha, Československý spisovatel 1968, s. 141–151.

s. 420 *V návrhu Stanoviska se píše...* – Návrh stanoviska ÚV SČSS k některým otázkám čs. literatury viz IV. sjezd Svazu československých spisovatelů /protokol/. Praha, Československý spisovatel 1968, s. 5–13.

Přemysl Blažiček: Mýtus Svazu spisovatelů. *Student* 4, 1968, č. 29, 17.7., s. 1.

Článek byl uveřejněn spolu s článkem Petra Kotika o Svazu českých skladatelů pod společným názvem *Svazy a mýty* a pod vlastním názvem *Svaz spisovatelů*. Název *Mýtus Svazu spisovatelů* volíme podle původního článku zasláního autorem *Literárním listům*, které jej však neuveřejnily (viz autorův úvod).

Autor odkazuje k několika vystoupením na IV. sjezdu SČS v roce 1967: projev Ivana Klímy je uveřejněn v protokolu ze sjezdových jednání (Pra-

ha, ČS 1968, s. 109–114), projev Václava Havla je uveřejněn tamtéž na s. 130–139 a závěrečné vystoupení Jiřího Hendrycha na s. 169–170.

Na druhém břehu

Pavel Berka: O vztah k domovu. Zápisník (New York) 2, 1959, leden, s. 5–6.

Pseudonymu Pavel Berka používal v exilu František Uhlíř ml., podepisující se též jako František Pavel Uhlíř.

Jaroslav Dresler: Proč nejsem s nimi. Svědectví (Paříž) 8, 1966/67, č. 30, zima 1966, s. 213–214.

s. 440 ...*který jsem si pojmenoval „Kubelíkova doktrína“*... – Autor má na mysli prohlášení Rafaela Kubelíka, publikované v exilovém tisku, mj. ve Věstníku Čs. národní rady americké, č. 71, prosinec 1959:

„Před časem se komunisté několikrát pokusili pozvat mě do Prahy. Tyto nabídky však odmítám ze zásadních důvodů. Nechci pro sebe výhody. Nechci, aby se se mnou zacházelo jinak než s ostatními exulanty. Dokud každý náš exulant nebude moci přijet svobodně na návštěvu do Československa a zase se svobodně vrátit na Západ, a dokud každý Čechoslovák nebude moci jezdit svobodně, kam se mu zachce, nepojedu tam ani já, i když mně zaručují svobodný návrat. (...) Já s umělci v Československu nemohu spolupracovat, dokud nebudou například propuštěni z vězení všichni spisovatelé a jiní intelektuálové. Do Prahy nemohu jet, dokud tam nebude svoboda tisku a projevu. Nemohu se zúčastnit hudebních festivalů v Praze, dokud nebudou propuštěny všechny nevinné oběti politického pronásledování. (...) Kulturní spolupráce a mírové soužití a soutěžení mezi Východem a Západem jsou možné jen tehdy, jestliže také československá vláda bude ochotna k mírovému soužití s obyvatelstvem své vlastní země. Dokud se tak nestane, půjde jen o slova. Československá vláda musí nejprve mírově koexistovat se svými vlastními občany!“

Petr Den: Kulturní exil a domov. České slovo (Mnichov) 13, 1967, č. 1, leden, s. 1–2.

Pseudonym Petr Den užíval publicista Ladislav Radimský.

s. 440 *Jaroslav Dresler v úvodníku Zákulisní teror v listopadovém Českém slově napsal...* – Viz České slovo 12, 1966, č. 11, prosinec, s. 1 a 2.

s. 441 Ve větě *„...největší pravděpodobnost domácí publikace mají jména známá, která do exilu již utekla...“* nahrazujeme původní výraz *z exilu* podle významu výrazem *do exilu* (autor má na mysli osobnosti, jejichž jména zná československá veřejnost z jejich předemigračního působení v Československu).

Pražské jaro, pražská zima

- Josef Jedlička: Odpovědnost a tvorba.** Literární listy 1, 1968, č. 7, 1.4., s. 4.
- Jindřich Chaloupecký: Literatura a svoboda.** Literární listy 1, 1968, č. 14, 30.5., s. 9, č. 15, 6.6., s. 9. Tiskneme podle vydání v souboru Chaloupeckého statí Tíha doby (Olomouc, Votobia 1997, s. 22–39).
- s. 448 „*Vladimír Clementis, hladký a elegantní advokát, přezíravý a sebejistý...*“ – Jarmila Glazarová: Zamyšlení nad procesem. Literární noviny 1, 1952, č. 43, 29.11., s. 1.
- s. 448 „*Jak odporná je už sama tvář těchto dobrodruhů ve chvíli, když z ní padá maska přetvářky...*“ – Jan Pilař: Dohráli svou úlohu. Literární noviny 1, 1952, č. 43, 29.11., s. 2.
- s. 448 „*Proces se končí,*“ psala v oněch letech jiná česká spisovatelka.. – Alena Bernášková: Führeri, specialisté a otroci. Lidové noviny 9. 6. 1950, s. 6.
- s. 449 „*Tma, stíny, noc, spánek. To jsou sloupy Palivcovy poezie...*“ – Vladimír Stuchl: Z tmy do tmy. Lidové noviny 9. 6. 1950, s. 5.
- s. 449 „*Právě po procesu s Kalandrou je nutno bděle a pozorně zkoumat, kde všude se ještě v našem životě objevují a působí pruky, ze kterých Kalandrové vyrůstají...*“ – J. K. (= Jan Kopecký): Účtování s intelektuálštinou. Lidové noviny 21. 9. 1950, s. 4.
- s. 449 *Výtvarnický kritik při této příležitosti vyšel z hranic své rubriky a napsal lyrický sloupek o „vonící kráse rozezpívaného jara“, kde nazval odsouzené „smrdutými zbytky temných existencí“, „hmyzem“, který „ve jménu krásy, socialismu, blažené budoucnosti našich dětí“ je nutno „nemilosrdně vyhubit“.* – om (= Otakar Mrkvička?): Padělatelé. Literární noviny 1, 1952, č. 12, 26. 4., s. 8.
- Ludvík Vaculík: Dva tisíce slov.** Literární listy 1, 1968, č. 18, 27. 6., s. 1 a 3.
- Jaroslav Seifert: Zvýšeným hlasem.** Listy 1, 1968, č. 1, 7. 11., s. 3.
- Václav Havel: Český úděl? Tvář 4, 1969, č. 2, únor, s. 30–33.**
Článek je reakcí na stať Milana Kundery Český úděl (Listy 1, 1968, č. 7–8, s. 1 a 5), kterou do antologie z autorskoprávních důvodů nezařazujeme.

Epilog

- Projev Jaroslava Seiferta na ustavujícím sjezdu Svazu českých spisovatelů v Praze dne 10. června 1969.** Host do domu 16, 1969, č. 7, červenec, s. 3–4.